

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β' - ΕΤΟΣ Α° (16°)

Ἀθήνα, Σάββατο, 9 Νοεμβρίου 1919

ΑΡΙΘ. 48 (857)

ΛΥΡΙΚΑ

ΡΟΔΟΥΛΑ

ΣΤΗ ΜΝΗΜΗ ΤΗΣ ΜΙΚΡΗΣ ΜΟΥ
ΑΔΕΡΦΟΥΛΑΣ, ΠΟΥ ΠΕΘΑΝΕ ΤΟΝ
ΙΟΥΛΙΟ ΤΟΥ 1917.

Εἶσυνα νεκρή! Κι ὥς πρέπει
στὴ γενιά τὴν ἰδική μας
δάκρυα μόνο εἶχες γιὰ σκέπη
καὶ γιὰ ντύμα τὴν ψυχὴ μας.

Κι ὅμως στὸ φτωχὸ Σου ντύμα
Πῶς ἐφάνταξες, Ροδούλα!
Εἶσουν ἀπαλὴ σὰν κῆμα
καὶ γλυκεῖα σὰν τὴν Αὐγούλα.

Τὸ γραμμένο Σου χεῖλάκι
νὰ γελάσει λὲς ζητοῦσε
μὰ τοῦ πόνου τὸ φαρμάκι
τραγικὰ σοῦ τὸ σφαλοῦσε.

Καὶ τὸ βλέμμα Σου, ποῖο χέρι,
Ρόδο μου, τάχα τὸ ἐκράτη;
Ποῖο νὰ τῷχε πάρει ἀστέρι
στὰ γαλάζια ἐπάνω πλάτη;

Τὰ ξανθὰ Σου τὰ μαλλάκια,
— ὦ! στερνὰ πού τὰ φιλοῦσα! —
μοιάζαν ἥλιου παιγνιδάκια
σὲ μιὰν ὄψη ἀνθογελοῦσα,

Κ' εἶχε πάρει τόση χάρη
τὸ νεκρὸ Σου προσωπάκι
ποῦ καρδιὰ καὶ νοῦς ἐδάρρη
πῶς ἀνάσαινες λιγάκι!

ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΛΙΣΘΗΤΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

ΤΟ ΧΕΙΜΩΝΙΑΤΙΚΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Τὸ θέατρο τοῦ Ὁδείου ξανάρχισε τὶς παραστάσεις του. Κ' ἴσως ἀλήθεια νάναυ εὐχαριστο, οἱ ἐξακολουθεῖ στὴν Ἑλλάδα, ὅπου τόσο ἀπότομα κρημνίζεται κάθε ὁρμὴ, καὶ δεύτερο χρόνο μιὰ προσπάθεια μὲ τὸν ἴδιο πάντοτε σκοπὸ: τὴν ἀνύψωση τοῦ Ἑλληνικοῦ θεάτρου, τὴν πρόοδό του. Ἡ πρόοδος μένει πάντοτε σκοπός. Ἡ προχτεσινὴ παράσταση δὲν εἶταν ἀνώτερη ἀπὸ τὶς περσινές, δὲν εἶταν ἀνώτερη ἀπὸ τὴν παράσταση τοῦ «Ρωμαίου καὶ τῆς Ἰουλιέττας», δὲν εἶταν ὅμως καὶ κατώτερη. Τὸ θέατρο τοῦ Ὁδείου δὲν ξέπεσε τουλάχιστο στὸ πρόχειρο, στὸ εὐκόλο, καὶ στὴν κοινοτοπία, δὲν ἀπαρνήθηκε τὸν ἑαυτό του, τὴν ἐπιθυμία τῆς Τέχνης, ὅπως δυστυχῶς τὸ «Ἑλληνικὸ Θέατρο», μετὰ τὶς πρώτες του ἀληθινὰ καλλιτεχνικές του ἐμφανίσεις, μετὰ τὸ ἀριστουργηματικὸ του ἀνέβασμα τοῦ Οἰδίποδα.

Τὸ «Ἑλληνικὸ Θέατρο» ὑπῆρξε στιγμὲς θέατρο, ἀλλὰ δὲν κρατήθηκε σ' αὐτὸ τὸ ἐπίπεδο· τὸ θέατρο τοῦ Ὁδείου ποτὲ, ποτὲ δὲν ἔδωσε, οὔτε ἀμυδρά, καλλιτεχνικὴ συγκίνηση καὶ ἀπόλαυση, ἐχτός μὲ τὸ μικρὸ Εἰδοφ, ὅπου τὸ χρεωστὰ ἀποκλειστικὰ στὸ ἐμπνευμένο παίξιμο τοῦ κ. Τσιτσιλιάνου καὶ τῆς γυναίκας του, θέλει ὅμως καὶ ἐπιμένει νὰ γίνῃ θέατρο. Ἡ παράσταση τοῦ «Χειμωνιάτικου Παραμυθιοῦ» γιὰ νὰ εἶναι δυνατό νὰ συζητηθεῖ, καὶ νὰ μὴ χαρακτηριστεῖ ἀμέσως ἀνάξια κάθε κριτικῆς, δὲν πρέπει νὰ θεωρηθεῖ παράσταση δημιουργημένου πιά θεάτρου, ἀλλὰ μόνον ἐπίδειξη ἀνώτερου σχολείου, «προσπάθεια»· πρέπει νὰ κριθεῖ ὅπως κάθε τι νέο, ἀπλάστο ἀκόμα, ποῦ δίνει κάποιες ἐλπίδες γιὰ τὴν ἐξέλιξη του. Τὸ «σχετικὸν» εἶναι ἀπαραίτητο στὴν Ἑλλάδα, γιατί καὶ ἂν ἀναφαίνονταν τυχαῖες ἀναλαμπές, δὲν ἔχουν ἀκόμα τοποθετηθεῖ οὔτε καὶ οἱ βάσεις τῆς Τέχνης.

Δυστυχῶς ἡ Διεύθυνση τοῦ Ὁδείου δὲν ἔχει ἀρκετὰ καταλάβει, ὅτι δὲ διευθύνει παρὰ σχολεῖο καὶ ἴσως γι' αὐτό, ἂν καὶ συγκρατεῖ τὶς προσπάθειές της στὸ ἴδιο πάντοτε ὅπως ἄρχισε σημεῖο τῆς καλῆς θέλησης, γιατί τὴν ἔχει πολὺ βαθιὰ καὶ πολὺ ἀγνή, νὰ μὴ μπορεῖ καὶ νὰ τὶς σπρώξει στὴν πρόοδο. Διαλέγει τὰ κομμάτια της, ὅπως θὰ τὰ διάλεγε ἓνα θέατρο συμπληρωμένο, καλλιτεχνικὸ, καὶ ἔχει μορφωτικὸ, μορφωτικὸ τοῦ ἴδιο ἑαυτοῦ του, καὶ συνειδητὸ τῆς ἀνικανότητος του νὰ ονειρευθεῖ καὶ, ἀκόμα γιὰ καιρὸ, τὴν ἄδολη αἰσθητικὴ. Στὴν ἐκλογὴ τῶν κομματιῶν δὲν ἀκολουθεῖ καμιά σειρά, οὔτε ἀπὸ τὰ πρὸ εὐκόλα στὰ πρὸ δύσκολα, οὔτε χρονολογικὴ, οὔτε ιστορικοφιλολογικὴ. Σπασμωδικὰ, χωρὶς σύστημα, καὶ γι' αὐτὸ ἄσκοπα, ἀρπάζει ὅ,τι τύχει καὶ τὸ ἀνεβάζει στὴ σκηνή. Φυσικὰ δὲν τὸ δικαιολογεῖ, ὅτι μὴ θέλοντας ἢ μὴ μπορώντας νὰ ξεδέψει, ἀκολουθεῖ τυφλὰ τὸ ἀλλωτινὸ πρόγραμμα τοῦ Βασιλικοῦ Θεάτρου. Δὲν εἶναι ἀλήθεια

δυνατό ν' ανακαλυφθεί άλλη λύση; 'Υπάρχουν τόσα σκηνικά που θα μπορούσε με σχετικά λίγα έξοδα να παιχτεί, τι δήποτε μέσα σ' αυτά. Προσωρινά δε θα έδλαφτε. 'Αφού και στα κομμάτια για τα οποία έγιναν, είναι τα σκηνικά του Βασ. Θεάτρου τόσο μακριά από τη νεώτερη αντίληψη της αισθητικής και της σκηνοθεσίας. Είναι όπωσδήποτε πλούσια, δεν προσβάλλουν όπως τα περισσότερα των άλλων αθηναϊκών θεάτρων τη στοιχειώδη καλαισθησία, συχνά κι αυτή τη λογική, αλλά δεν ικανοποιούν το ξελεπτισμένο σημερινό γούστο, τους λείπει ή απόλυτη αχνότητα, ή εναρμόνιση των χρωμάτων, ή προσωπικότητα.

* * *

'Ο Σαίξπηρ είναι μια από τις κορυφές που δε μπορεί κανείς να τη φτάσει με τα πρώτα βήματα, ούτε μετά πολλά άλλα. Κ' είναι αυτό τόσο γνωστό που άπορεί κανένας πώς δεν το ξέρει ή δεν το σκέφτηκε ή διέυθυνση του 'Ωδείου. 'Ο Σαίξπηρ κλείνει μέσα στα έργα του όλόκληρη τη ζωή. Ποτέ δεν έμπνέεται από όρισμένη δράση, από μια σύγκρουση, αλλά πάντοτε από το σύνολο της ζωής. Τα έργα του είναι μάλλον δραματικές συμφωνίες με θέμα τη ζωή, δεν περιορίζεται, απλώνεται, συγχωνεύει σφιχτά κι άξεχώριστα το δραματικό με το κομικό, το λυρικό με το πρόστιχο, είναι ρομάντσα γραμμένα με μοναδική θεατρική τέχνη. Μυστικός, απόκρυφος δεν είναι, όχι γιατί άδιαφορεί, αλλά γιατί τον ενδιαφέρει τόσο ή κίνηση της ζωής που ζωγραφίζει το μυστικισμό μόνον σαν ενέργεια μέσα στην ανθρώπινη ψυχή. Ψυχολογεί, όλοένα ψυχολογεί πλατιά και ξελεπτισμένα. Ένώνει το έσω-τετικό με το έξωτετικό 'Εγώ. Και κατορθώνει το ίδιο-αίτερο, ακόμα και το έξαιρετικό, επεισόδιο να μην το ξεχωρίζει αλλά να το κλείνει μέσα στο αιώσιο και για όλους αληθινό. Στο «Χειμωνιάτικο Παραμύθι» ή επίσημη μπροστά σε όλο το λαό, δική της Βασίλισσας, γιατί υποπτεύει ο Βασιλιάς ότι τον άπάτησε, δε μάς παραξενεύει όσο κι αν είναι ξένη στα δικά μας έθιμα, στη δική μας διανοητικότητα, γιατί αντιλαμβανόμαστε τι πραγματικά έτοι σκέπτονταν με πεποίθηση κάποτε οι άνθρωποι, γιατί αισθανόμαστε τα αισθήματα που τους όδηγούσαν. 'Η πράξη συγκρατεί το ενδιαφέρον, άλλ' ή αίτία ενδιαφέρει. Στα έργα του Σαίξπηρ ζει όλόκληρος ο άνθρωπος, ο κάθε άνθρωπος. 'Αφίνουν πλατεία έλευθερία στην κάθε αντίληψη.

Κάθε άνέβασμα ενός έργου του Σαίξπηρ μπορεί, ίσως μάλιστα πρέπει, να παρουσιάζει μια καινούρια δημιουργία τόσο του ήθοποιού όσο και του σκηνοθέτη. Στη Γαλλία παίζουν το Σαίξπηρ με έξαιρετική πολυτέλεια στο διάκοσμο, στο Künstlertheater του Μονάχου, και πιθανό να είναι και το σωστότερο, πολύ απλά, αλλά τόσο χαρακτηριστικά, τόσο καλλιτεχνικά λιτά. 'Η δημιουργία, ή πρωτοτυπία δεν είναι βέβαια απαραίτητες εδώ, ούτε κι όταν αρχίσουν να μπορούν να παίζουν Σαίξπηρ, αλλά θα κατορθώνουν τότε να δίνουν τουλάχιστο μια ένότητα στο σύνολο, μια και μόνη ψυχή.

* * *

Το «Χειμωνιάτικο Παραμύθι» είναι ένα παραμύθι και σύγχρονα μια ιστορία πολύ ανθρώπινη, πολύ αληθινή. Έχει πολλά παραμύθια επεισόδια, κοινά σ' όλα τα παραμύθια—άνευρεση κι αναγνώριση εγκαταλεμένου και χαμένου παιδιού, έρωτα προηγου-

πλου για βοσκοπούλα, που ύστερα άνακαλύφεται ότι είναι βασιλοπούλα, κ' έτσι μπορούν να παντρευτούν και να ζήσουν καλά—και μεις καλύτερα άραγε;—άναζωντάνεψη ενός νεκρού μέσ' από το αγαλμά του, έπιβολές θεού που φανερώνεται με βροντές και μαντεία, έξαγνισμός και εύτυχία στο τέλος όλων των προσώπων, αλλά πίσω τους κρύβεται άδιάκοπα όλόζωντα ή ανθρώπινη ψυχή που παλεύει, υποφέρει, ίδια όπως σ' όλα τα δράματα του Σαίξπηρ, ίδια αληθινά, αν και λίγο λιγότερα σκληρά και μανιασμένα για να άρμονιστεί περισσότερο με την παραμυθένια άτμόσφαιρα. 'Η διδασκαλία στο θέατρο του 'Ωδείου αντί ν' άκολουθήσει την ένότητα του Σαίξπηρ, χώρισε το παραμυθένιο από το πραγματικό, παίζοντας έντελώς διαφορετικά, υπερβολικά, τραγικά, ρεαλιστικά, χωρίς κανένα μαλλάκιμα, τα ρεαλιστικά μέρη και πολύ ζωηρά τα παραμυθένια. Χάλασε κάθε ένια ψυχική διάθεση, χάλασε το πνεύμα του έργου.

'Ο Σαίξπηρ μη ζωγραφίζοντας μια στιγμή αλλά τη δράση στο πολύμορφο της ζωής, αλλάζει πολύ συχνά την τοποθεσία των σκηνών του. Δυσκολία μεγάλη και για τα θέατρα που υπηρετούνται από τα πιο τέλεια θεατρικά μηχανήματα. Τα δράματά του είναι και πολύ μακριά για τη σημερινή μας ύπομνη και το άνησχο νευρικό μας σύστημα κ' έτσι αναγκάζονται μερικά μέρη να τα διασκευάζουν ή και να τ' άφαιρούν έντελώς. Οι άλλαγές όσο κι αν είναι άσημαντες πάντα κάτι καταστρέφουν για όσους τουλάχιστο παρακολουθούν με έπιμέλεια και με λατρεία το λεπτό νήμα της σκέψης και της θέλησης του Δημιουργού. Καταστρέφεται ή απόλυτη ένότητα. Πόσο περισσότερο άνυπόφορα όταν ή διασκευή γίνεται βιασμένη, χωρίς βαθιά νόηση του έργου. 'Η διδασκαλία στο θέατρο του 'Ωδείου έκοψε αυθαίρετα χαρακτηριστικούς διάλογους και μονόλογους, αντίληφθηκε έντελώς στραβά την πρώτη σκηνή. 'Ο Λεόντιος λέει ότι βλέπει την 'Ερμιόνη και τον Πολύξενο να κρατούνται από τα χέρια, να χαϊδεύονται, να κοιτάζονται πολύ έρωτικά, αλλά το βλέπει μόνο με τη φαντασία του, ζηλεύει άδικα και παράλογα, κι ο θεατής δεν πρέπει στιγμή να πάψει να το αντιλαμβάνεται. 'Η 'Ερμιόνη κι ο Πολύξενος πρέπει όλοφανερα να δείχνουν μόνο φιλία ο ένας για τον άλλο. Το άναντίο, με το παίξιμό τους προχτές δικαιολογούσαν έντελώς τις ύποψίες του Λεόντιου. Έπαιζαν σά ν' αγαπιούνται, παράφορα μάλιστα, αφού δεν μπορούσαν να το κρύβουν.

(Στ' άλλο φύλλο τελιώνει)

ΑΛΚΗΣ ΘΡΥΛΟΣ

Για να γράψω κανείς την έθνική του γλώσσα, δε χρειάζεται διόλου να είναι έξοχος νους, ή να βγί άμέσως φωστήρας· φτάνει να ξέρη λίγη γραμματική.

Ψυχάρης

* * *

'Η γλώσσα κάνει τη γραμματική και ή γραμματική κάνει τη γλώσσα.

Ψυχάρης

* * *

Για να φανούν άριστουργήματα, χρειάζονται δυο πράγματα μόνο· νους μεγάλος και λόγος άπλός.

Ψυχάρης